

कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको दिशान्तर कार्यविधि सम्बन्धी निर्देशिका, २०८०

बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा ८६ को उपदफा (२) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी सर्वोच्च अदालतले देहायको निर्देशिका बनाएको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस निर्देशिकाको नाम “कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको दिशान्तर कार्यविधि सम्बन्धी निर्देशिका, २०८०” रहेको छ ।

(२) यो निर्देशिका तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा-

(क) “कानूनको विवादमा परेका बालबालिका” भन्नाले कसूरजन्य कार्यको आरोप लागेको बालबालिका सम्झनुपर्छ ।

(ख) “ऐन” भन्नाले बालबालिकासम्बन्धी ऐन, २०७५ सम्झनुपर्छ ।

(ग) “कसूरजन्य कार्य” भन्नाले प्रचलित कानूनबमोजिम हुने फौजदारी कसूर सम्झनुपर्छ ।

(घ) “दिशान्तर” भन्नाले कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई ऐनको दफा २९ मा उल्लिखित कुनै प्रक्रिया अवलम्बन गरी औपचारिक न्यायिक प्रक्रियाभन्दा बाहिर लैजाने कार्य सम्झनुपर्छ ।

(ङ) “दिशान्तर गर्ने अधिकारी” भन्नाले ऐनको दफा २७ को उपदफा (१) बमोजिम कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई दिशान्तर गर्ने निर्णय गर्न सक्ने अधिकारी वा बाल अदालत सम्झनुपर्छ ।

(च) “नियमावली” भन्नाले बाल न्याय सम्पादन (कार्यविधि) नियमावली, २०७६ सम्झनुपर्छ ।

(छ) “पीडित” भन्नाले कसूरजन्य कार्यबाट हानि वा क्षति पुगेको व्यक्ति सम्झनुपर्छ । सो शब्दले पीडितमा आश्रित परिवारको अन्य सदस्यलाई समेत जनाउनेछ ।

(ज) “प्रोवेशन अधिकारी” भन्नाले ऐनको दफा ७९ को उपदफा (१) बमोजिम नियुक्ति गरिएको वा उपदफा (२) बमोजिम तोकिएको अधिकारी सम्झनुपर्छ ।

- (झ) “बाल अदालत” भन्नाले ऐनको दफा ३० को उपदफा (१) बमोजिम गठन भएको बाल अदालत सम्झनुपर्छ र सो शब्दले सोही दफाको उपदफा (३) बमोजिम गठन भएको बाल इजलासलाई समेत जनाउछ।

परिच्छेद-२

दिशान्तर गर्न सकिने अवस्था र अधिकारी

३. दिशान्तर गर्न सकिने अवस्था: (१) दिशान्तर गर्ने अधिकारीले कानूनको विवादमा परेको बालबालिकाको सर्वोत्तम हितको लागि त्यस्तो बालबालिकालाई देहायको अवस्थामा दिशान्तर गर्ने निर्णय गर्न सक्ने छः-

- (क) ऐनको दफा २७ को उपदफा (१) बमोजिम अनुसन्धान अधिकारी, सरकारी वकील र बाल अदालतले दिशान्तर गर्न सक्ने अवस्थाको कसूरजन्य कार्य रहेको,
- (ख) कसूरजन्य कार्य गरेको कुरा कानूनको विवादमा परेको बालबालिकाले सोधपुछको क्रममा वा मुद्दाको जुनसुकै चरणमा स्वीकार गरेको,
- (ग) सम्बन्धित बालबालिका, निजका आमा, बाबु, परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षकको सहमति भएको र
- (घ) पीडित र कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई राखी छुलफल गराउँदा दिशान्तर गर्न निजहरूको लिखित सहमति प्राप्त भएको ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिशान्तर गर्दा कसूरजन्य कार्यको प्रकृति, त्यस्तो कार्य गर्दाको परिस्थिति र गाम्भीर्यता, बालबालिकाको उमेर, परिपक्वता, बौद्धिकस्तर, पारिवारिक अवस्था समेतलाई विचार गर्दा दिशान्तर गर्न मनासिव देखिनु पर्नेछ। साथै, कसूरजन्य कार्यबाट पीडितलाई पुगेको क्षति र सोको क्षतिपूर्ति गर्न सकिने अवस्था समेत विद्यमान रहेको हुनु पर्नेछ।

४. दिशान्तर गर्ने अधिकारी र दिशान्तर प्रक्रियाको प्रारम्भ: (१) ऐनको दफा २७ को उपदफा (१) तथा नियमावलीको नियम ९ को उपनियम (२) र (४) तथा नियम १९ बमोजिम देहायको अवस्थामा देहायको अधिकारीले दिशान्तरको प्रक्रिया प्रारम्भ गर्ने निर्णय गर्न सक्नेछः-

- (क) पाँच हजार रुपैयाँसम्म विगो भएको वा दुई हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा एक महिनासम्म कैद हुन सक्ने कसूरजन्य कार्यमा अनुसन्धान शुरु भई कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाले सोधपुछको क्रममा कसूरजन्य

कार्य स्वीकार गरेमा अनुसन्धान प्रतिवेदन पेश गर्नुअघि अनुसन्धान अधिकारीले,

- (ख) दश हजार रुपैयाँसम्म बिगो भएको वा पाँच हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा तीन वर्षसम्म कैद हुन सक्ने कसूरजन्य कार्य भएमा कानूनको विवादमा परेका बालबालिकासँग सोधपुछ गर्दा कसूरजन्य कार्य स्वीकार गरेमा अभियोगपत्र दायर नगर्दासम्म सम्बन्धित सरकारी वकीलले,
- (ग) जतिसुकै बिगो भएको वा जतिसुकै जरिवाना वा तीन वर्षसम्म कैद हुन सक्ने कसूरजन्य कार्य भएमा अभियोगपत्र दायर भएपछि कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाले कसूरजन्य कार्य स्वीकार गरेमा फैसला हुनुअघि सम्बन्धित बाल अदालतले।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिशान्तरको प्रक्रिया प्रारम्भ गरी निर्णय गर्दा सम्बन्धित अधिकारीले आधार तथा कारण उल्लेख गरी नियमावलीको अनुसूची-६ र अनुसूची-७ बमोजिमको ढाँचामा दिशान्तरको निर्णय गर्नुपर्नेछ।

५. दिशान्तर गर्दा विचार गर्नुपर्ने कुराहरू: (१) दिशान्तर गर्ने अधिकारीले ऐनको दफा २७ को उपदफा (१) तथा नियमावलीको नियम ९ वा नियम १९ बमोजिम कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई दिशान्तर गर्ने निर्णय गर्दा ऐनको दफा २८ मा उल्लेख भएबमोजिमका कुराका अतिरिक्त देहायका कुराहरूमा विचार गर्नु पर्नेछ:-

- (क) कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाले कसूरजन्य कार्य गरेको कुरा स्वीकार गरे नगरेको,
- (ख) दिशान्तर गर्नेबारे सम्बन्धित बालबालिका, निजको बाबु, आमा र बाबुआमा नभए परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षकको सहमति रहे नरहेको,
- (ग) पीडित पक्षको यथासम्भव पुनर्स्थापना हुने गरी निजको सहमति प्राप्त भए नभएको,
- (घ) कसूरजन्य कार्यको प्रकृति र सो कार्य गर्दाको परिस्थिति,
- (ङ) कसूरजन्य कार्यको गाम्भीर्यता,
- (च) कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको उमेर, परिपक्वता र बौद्धिक स्तर,
- (छ) त्यस्तो बालबालिकाको पारिवारिक वातावरण,

(ज) पीडितलाई पुगेको क्षति र निजको क्षतिपूर्तिको विषय, र

(झ) बालबालिकालाई समाजमा पुनः कसूरजन्य कार्य गर्नबाट रोक्ने विषय।

(२) नियमावलीको नियम ९ को उपनियम (१), (२) र (४) बमोजिम अनुसन्धान अधिकारी वा सरकारी वकीलले दिशान्तरको निर्णय गर्नुअघि कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको मनोवैज्ञानिक र सामाजिक अध्ययन प्रतिवेदन सूचीकृत मनोविज्ञ र समाजसेवीबाट लिनु पर्नेछ।

(३) नियमावलीको नियम १९ बमोजिम बाल अदालतले बालबालिकाको सर्वोत्तम हितको लागि दिशान्तरको निर्णय गर्नुअघि कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको मनोवैज्ञानिक अध्ययन प्रतिवेदन सूचीकृत बाल मनोविज्ञबाट र आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक र पारिवारिक अवस्थाको अध्ययन प्रतिवेदन समाजसेवीबाट लिनु पर्नेछ।

(४) बाल अदालतले दिशान्तरको निर्णय गर्दा सम्बन्धित सरकारी वकीलको धारणा समेत विचार गरी निर्णय गर्न सक्नेछ।

परिच्छेद-३

दिशान्तर गर्दा पूरा गर्नुपर्ने प्रक्रिया

६. दिशान्तर सम्बन्धी अधिकारको प्रयोग: (१) दिशान्तर गर्ने अधिकारीले ऐनको दफा २८ तथा नियमावलीको नियम ९ र नियम १९ बमोजिमको अवस्था समेत विचार गरी यथासम्भव छिटो दिशान्तरको प्रक्रिया प्रारम्भ गर्नु पर्नेछ।

(२) बाल अदालतबाट दिशान्तर सम्बन्धी निर्णय गर्ने अधिकारको प्रयोग त्यस्तो इजलासका जिल्ला न्यायाधीश, समाजसेवी, बाल मनोविज्ञ वा बाल विशेषज्ञको सामूहिक निर्णयबाट हुनेछ।

(३) नियमावलीको नियम १८ को उपनियम (५) बमोजिम कुनै समाजसेवी तथा बाल मनोविज्ञ वा बाल विशेषज्ञले दिशान्तर निर्णय प्रक्रियामा सहभागी हुन नपाउने अवस्था परेमा अदालतमा सूचीकृत रहेका अन्य समाजसेवी तथा बाल मनोविज्ञ वा बाल विशेषज्ञलाई न्यायाधीशले तोक्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमका समाजसेवी तथा बालमनोविज्ञ वा बाल विशेषज्ञ अदालतमा सूचीकृत नरहेको अवस्थामा न्यायाधीश र सहभागी हुने अर्को सदस्य भएमा निजहरुले मात्र र अर्को सदस्य पनि नभएमा वा उपस्थित हुन नआएमा न्यायाधीशले मात्र दिशान्तर प्रक्रियाको निर्णय गर्न बाधा पर्ने छैन।

(५) सम्बन्धित समाजसेवी तथा बाल मनोविज्ञ वा बाल विशेषज्ञ जिल्ला बाहिर वा मुलुक बाहिर जानु पर्ने भएमा दिशान्तर गर्ने सम्बन्धित न्यायाधीशलाई सो कुराको जानकारी गराउनु पर्नेछ। त्यस्तो जानकारी प्राप्त भएमा दिशान्तर गर्ने न्यायाधीशले उपदफा (३) बमोजिम दिशान्तर प्रक्रियाको लागि निर्णय गर्न सक्नेछ ।

७. अध्ययन प्रतिवेदन प्राप्त गर्ने: (१) दफा ४ बमोजिम कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई दिशान्तर गर्न सकिने अवस्था भएमा वा दफा ६ बमोजिम दिशान्तरको प्रक्रिया प्रारम्भ गरिएमा अनुसन्धान अधिकारी वा सरकारी वकीलले ऐनको दफा २९ को उपदफा (४) तथा नियमावलीको नियम ९ को उपनियम (१) बमोजिम त्यस्तो बालबालिकाको शारीरिक तथा मानसिक अवस्था सम्बन्धमा बाल मनोविज्ञ र बालविशेषज्ञबाट तथा आर्थिक, सांस्कृतिक अवस्था र सामाजिक परिवेशको सम्बन्धमा समाजसेवीबाट अध्ययन र विश्लेषण गराई सो सम्बन्धी प्रतिवेदन लिनु पर्नेछ।

(२) कानूनको विवादमा परेका बालबालिका उपर ऐनको दफा २९ को उपदफा (४) बमोजिम अभियोगपत्र दायर गर्दाका बखत उपदफा (१) बमोजिमको प्रतिवेदन पेश नभएकोमा बाल अदालतले दिशान्तरको निर्णय गर्नुभन्दा अगावै त्यस्तो प्रतिवेदन लिनु पर्नेछ।

८. सोधपुछ, छलफल तथा परामर्श गर्ने: (१) दफा ७ बमोजिमको अध्ययन प्रतिवेदन प्राप्त भई विश्लेषण गरेपछि कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई दिशान्तर गर्ने सम्बन्धमा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले ऐन तथा नियमावलीबमोजिम देहायको विषयमा त्यस्तो बालबालिका, निजको बाबु,आमा, बाबुआमा नभएमा परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षक, पीडित पक्षसमेतसँग आवश्यक सोधपुछ, छलफल तथा परामर्श गर्नुपर्ने छ:-

- (क) कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाले आफूलाई लागेको कसूरजन्य कार्यको आरोप स्वेच्छाले स्वीकार गरेको वा नगरेको,
- (ख) दिशान्तरको लागि कानूनको विवादमा परेका बालबालिका सहमत भएको वा नभएको,
- (ग) दिशान्तरको लागि कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको बाबु, आमा वा बाबुआमा नभएमा परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षक वा बालबालिकाको हक हित संरक्षण गर्ने संघ संस्थाको सहमति रहेको वा नरहेको,
- (घ) पीडित भएमा दिशान्तर गर्न पीडित पक्षको सहमति रहेको वा नरहेको,
- (ङ) पीडित भएमा बालबालिकालाई पीडितसँग मेलमिलाप वा समझदारी गराउने विषय,

- (च) ऐनको दफा २९ बमोजिम दिशान्तर गर्दा अवलम्बन गर्न सकिने प्रक्रियामध्ये उपयुक्त प्रक्रियाको छनौट गर्ने विषय,
- (छ) पीडितलाई भएको हानि नोक्सानी भराउने, क्षतिपूर्ति दिने जस्ता ऐनको दफा २९ को उपदफा (८) तथा पुनर्स्थापकीय न्याय सम्बन्धमा नियमावलीको नियम २९ बमोजिमको विषय,
- (ज) दिशान्तरको लागि सहमति भई दिशान्तर हुने भएमा दिशान्तरको अवधिमा कानूनको विवादमा परेका बालबालिका तथा निजका बाबु, आमा, परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षकले पालना गर्नुपर्ने शर्तहरू,
- (झ) दिशान्तरको प्रक्रियामा रहँदाको अनुगमनसम्बन्धी व्यवस्था र
- (ञ) दिशान्तरसँग सम्बन्धित देखिएका अन्य आवश्यक विषय ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सोधपुछ, छलफल तथा परामर्श गर्दा आवश्यकता अनुसार बाल मनोविज्ञ, बाल विशेषज्ञ, समाजसेवी, प्रोवेसन अधिकारी वा बालकल्याण अधिकारीको उपस्थितिमा सहयोग लिन सकिनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम सोधपुछ, छलफल तथा परामर्श गर्दा कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाले भविष्यमा गर्न हुने र गर्न नहुने विषयहरूको विवरण तयार गरी सो आधारमा परामर्श गर्न सकिनेछ ।

(४) यस दफाबमोजिम हुने सोधपुछ, छलफल तथा परामर्शको सम्बन्धमा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले लिखित रूपमा अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।

(५) दिशान्तर गर्ने अधिकारीले कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई दिशान्तरको लागि सोधपुछ गर्दा त्यस्तो बालबालिकालाई कसूरजन्य कार्यको आरोप स्वीकार वा अस्वीकार गर्नको लागि प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष कुनै प्रकारले प्रभाव पार्न वा दबाव दिन हुँदैन ।

९. सोधपुछ, छलफल तथा परामर्श गर्दा विचार गर्नुपर्ने कुराहरू: दिशान्तर गर्ने अधिकारीले कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई दिशान्तर सम्बन्धमा दफा ८ बमोजिम सोधपुछ, छलफल तथा परामर्श गर्दा ऐनको दफा २० बमोजिम बालन्याय सम्पादन गर्दा विचार गर्नुपर्ने कुराहरू तथा नियमावलीको नियम ८ बमोजिमका बालबालिकालाई सोधपुछ गर्दा विचार गर्नुपर्ने कुराहरूमा ध्यान दिई सो बमोजिम गर्नुपर्नेछ ।

१०. दिशान्तरको लागि उपयुक्त प्रक्रियाको छनौट गर्ने: (१) दिशान्तर गर्न सकिने कसूरजन्य कार्यको सम्बन्धमा दफा ९ बमोजिम सोधपुछ, छलफल तथा परामर्श गर्दा ऐनको दफा २८

को खण्ड (क), (ख) र (ग) बमोजिमको प्रक्रियामा स्वीकारोक्ति तथा सहमति प्रदान गर्न कानूनको विवादमा परेका बालबालिका, निजको आमा, बाबु, आमाबाबु नभएमा परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षक र पीडित पक्ष सहमत भएमा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले अनुसूची-१ बमोजिमको ढाँचामा सहमतिपत्रको लिखत तयार गरी सहीछाप गराई सम्बन्धित फाइल संलग्न गर्नु पर्नेछ।

(२) अनुसन्धान अधिकारीले दिशान्तर गर्न सक्ने कसूरजन्य कार्यको सम्बन्धमा कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई ऐनको दफा २१ को उपदफा (६) बमोजिम सोधपुछ गरी कसूरजन्य कार्य गरे नगरेको विषयमा स्पष्ट गराउनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम सहमति गर्दाको अवस्थामा दिशान्तर गर्दा अवलम्बन गरिने प्रक्रियाको सम्बन्धमा कुनै सहमति भएकोमा सो प्रक्रिया र त्यस्तो सहमति भइनसकेकोमा ऐनको दफा २९ मा उल्लेख भएमध्येका उपयुक्त कुनै एक वा एकभन्दा बढी प्रक्रिया अवलम्बन गर्ने गरी छनौट गर्नु पर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम दिशान्तर गर्न अवलम्बन गरिने प्रक्रियाको छनौट गर्दा ऐनको दफा २८ को खण्ड (घ) तथा यस निर्देशिकाको दफा ७ बमोजिमको प्रतिवेदन तथा विश्लेषण समेतको आधारमा बालबालिकाको सर्वोत्तम हितको लागि उपयुक्त प्रक्रिया अवलम्बन गर्ने गरी छनौट गर्नु पर्नेछ।

(५) पीडितको पुनर्स्थापनामा लाग्ने खर्च र त्यस्तो खर्च बेहोर्ने स्रोत कसूरजन्य कार्य गर्ने बालबालिकाले व्यहोर्न सक्ने अवस्था नभएमा ऐनको दफा ६३ बमोजिमको बालकोष वा पीडित राहत कोषबाट बेहोर्ने प्रक्रिया छनौट गर्न सकिनेछ।

परिच्छेद-४

दिशान्तर गर्दा अवलम्बन गरिने प्रक्रिया

११. दिशान्तर गर्दा अवलम्बन गरिने प्रक्रियाहरू: (१) कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई दिशान्तर गर्ने निर्णय गर्दा बालबालिकाको इच्छा तथा निजको सर्वोत्तम हित समेतलाई विचार गरी अवधि समेत तोकी ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) मा उल्लेख भएका देहायबमोजिमको एक वा एकभन्दा बढी उपयुक्त प्रक्रिया अवलम्बन गर्न सकिनेछ:-

(क) कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई पीडितसँग मेलमिलाप वा समझदारी कायम गराउने,

(ख) बालबालिकालाई गल्ती महसुस गर्न लगाउने,

- (ग) बालबालिका र निजको परिवारलाई आवश्यक परामर्श दिने,
- (घ) बालबालिकालाई कुनै सामुदायिक सेवामा पठाउने,
- (ङ) बालबालिकाको हेरचाह र संरक्षण गर्न कुनै संस्थामा पठाउने,
- (च) बाल कल्याण अधिकारीको सुपरिवेक्षण र निर्देशनमा रहने गरी कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई छाड्ने,
- (छ) बालबालिकालाई बाबु, आमा, परिवारको अन्य सदस्य वा संरक्षकको जिम्मा लगाउने,
- (ज) बालबालिकालाई कुनै तालिम वा शैक्षिक कार्यक्रममा सहभागी गराउने।

(२) दिशान्तर गर्ने अधिकारीले उपदफा (१) बमोजिमको प्रक्रियामध्ये कुन प्रक्रिया अवलम्बन गर्ने भन्ने विषयको निर्धारण कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको इच्छा, उमेर, लिङ्ग, परिपक्वता, कसूरजन्य कार्यको प्रकृति, निजको बानी बेहोरा, यसअघि कसूरजन्य कार्य गरे नगरेको, कसूरजन्य कार्य गर्दाको परिस्थिति, बालबालिका तथा निजको परिवारको आर्थिक तथा सामाजिक अवस्था, सम्बन्धित स्थानमा उपलब्ध हुनसक्ने सेवा सुविधा, बालबालिका तथा निजका बाबु, आमा वा बाबुआमा नभएमा परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षकको सहमति, कसूरबाट पीडितको सहमतिसमेतको आधारमा गर्नु पर्नेछ।

१२. मेलमिलाप वा समझदारीका लागि सहजीकरण गर्ने: (१) ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) को खण्ड (क) बमोजिम बालबालिकालाई पीडितसँग मेलमिलाप वा समझदारी कायम गराउने गरी दिशान्तरको प्रक्रिया अवलम्बन गर्दा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले त्यसको लागि सहजीकरण गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सहजीकरण सम्बन्धमा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले मेलमिलापकर्ताले पालन गर्नुपर्ने आचरण तथा भूमिका निर्वाह गर्नु पर्नेछ र त्यस सम्बन्धमा निजले देहायका काम कारबाही गर्न सक्नेछः-

- (क) मेलमिलापको वातावरण तयार गर्नको लागि कानूनको विवादमा परेका बालबालिका तथा निजका बाबु, आमा वा बाबुआमा नभएमा परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षकलाई र पीडित पक्षलाई आवश्यकता अनुसार अलग अलग वा सँगै राखी वार्ता गर्ने तथा मेलमिलापको लागि सहजीकरण गर्ने,
- (ख) दुवै पक्षबिचमा सहमतिका अवस्थाहरू पहिल्याउने,
- (ग) मेलमिलापको महत्वको बारेमा जानकारी गराउने,

- (घ) दुवै पक्षलाई आफ्नो कुरा राख्न सहयोग तथा सहजीकरण गर्ने,
- (ङ) दुवै पक्षलाई कसूरजन्य कार्यको परिणाम, कानूनी पक्ष तथा मेलमिलापको लागि उपलब्ध विकल्पको बारेमा प्रस्ट पार्ने तथा छलफलको लागि दुवै पक्षलाई उपयुक्त स्थानको व्यवस्था मिलाउने, छलफलमा पालना गर्नुपर्ने नियमहरूको निर्धारण गर्ने,
- (च) विवादका पक्षलाई पालैपालो बोल्न समय दिने, विवादका पक्षहरूले छलफलमा राखेका धारणाहरूलाई संक्षेपीकरण गर्ने तथा दुवै पक्षलाई प्रस्ट पार्ने, विवादका पक्षहरूबीचमा भएको छलफल तथा चाहनाको आधारमा विषयवस्तुको उठान गर्ने,
- (छ) मेलमिलापको लागि उपलब्ध विकल्पहरूमध्ये सबैभन्दा उपयुक्त विकल्पको छनौट गर्न पक्षहरूलाई सहजीकरण गर्ने र
- (ज) पक्षहरूलाई मेलमिलाप गराउनको लागि अन्य आवश्यक सहजीकरणको कार्य गर्ने।

(३) उपदफा (२) को खण्ड (क) बमोजिम सहजीकरण गर्न बाबु, आमा, परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षक नभएका बालबालिकाको हकमा सम्बन्धित जिल्लामा रहेका स्थानीय तहका बाल कल्याण अधिकारीहरूको सूची बनाई जुन स्थानीय तहको क्षेत्रभित्रको कसूरजन्य कार्यको आरोप लागेको बालबालिका हो सोही स्थानीय तहको बालकल्याण अधिकारीको सहयोग लिई दिशान्तर गर्ने अधिकारीले सहजीकरण गर्नु पर्नेछ।

१३. मिलापत्र गराउने: (१) दफा १० को उपदफा (१) बमोजिम सहमतिपत्रको लिखत तयार गरी मिलापत्र गर्दा कानूनको विवादमा परेका बालबालिका, निजको आमा, आमाबाबु, बाबुनभएमा परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षक वा दफा १२ को उपदफा (३) बमोजिमको बालकल्याण अधिकारी र कसूरबाट पीडितपक्ष मेलमिलाप गर्न सहमत भएमा सहमतिबमोजिम दिशान्तर गर्ने अधिकारीले अनुसूची-२ बमोजिमको ढाँचामा मिलापत्रको कागज गराउनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम मिलापत्रको कागज गर्दा मेलमिलापको सम्बन्धमा पक्षहरूले कुनै शर्त राखेको भए त्यस्तो शर्त तथा कसूरसम्बन्धी घटनालाई लिएर पछि कुनै पूर्वाग्रह वा बदलाको भावना नराख्ने बेहोरा समेत मिलापत्रमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ।

(३) विवादका पक्षको सहमतिबमोजिम तयार गरिएको मिलापत्रको लिखतमा दुवै पक्षको सहीछाप गराउने तथा आवश्यक प्रति आदान प्रदान गर्ने र सम्बन्धित फाइल संलग्न गरी दिशान्तर गर्ने अधिकारीको कार्यालयको अभिलेखमा राख्नु पर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम मिलापत्रको कागजमा सहीछाप गर्दा गराउँदा कसूरजन्य कार्यको आरोप लागेको बालबालिका र निजको आमा, बाबु, आमाबाबु नभएमा परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षक वा बालबालिकाको हितमा काम गर्ने संस्थाको प्रतिनिधि र पीडित पक्षको सहीछाप गराउनु पर्नेछ।

(५) दिशान्तर गर्ने अधिकारीले पक्षहरूबीचमा मेलमिलाप गर्न सहमति भई यस दफाबमोजिम मिलापत्र भएकोमा कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई मेलमिलापको शर्त वा निजको शारीरिक वा मानसिक अवस्थाको कारण अभिमुखीकरण गर्नुपर्ने, परामर्श सेवा उपलब्ध गराउनुपर्ने, कसैको निगरानीमा राख्नुपर्ने वा बाल सुधार गृहमा राख्नुपर्ने भएकोमा बाहेक निजलाई कसूरजन्य कार्यको सम्बन्धमा जिम्मेवारी बोध गराई निजका परिवारका कुनै सदस्य वा संरक्षकबाट असल मानवीय व्यवहारका सम्बन्धमा सम्झाउन वा बुझाउन लगाउने गरी निजको बाबुआमा, बाबुआमा नभएमा परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षक वा बालबालिकाको हितमा काम गर्ने संस्थाको जिम्मा लगाउनेछ।

(६) पक्षहरूका बीचमा यस दफाबमोजिम मेलमिलाप भएकोमा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले उपदफा (५) बमोजिम बालबालिकाले दिशान्तरको कुनै प्रक्रियामा रहनुपर्ने भएमा सोसमेत खुलाई नियमावलीको नियम ९ को उपनियम (६) तथा नियम १९ को उपनियम (१) बमोजिम निर्णय गर्नु पर्नेछ।

१४. गल्ती महसुस गर्न लगाउने: (१) ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) को खण्ड (ख) बमोजिमको प्रक्रिया अवलम्बन गरी कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई दिशान्तर गर्दा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले त्यस्तो बालबालिकालाई कसूरमा हुनसक्ने सजाय, त्यसबाट पीडितलाई भएको हानि नोक्सानी वा असरको बारेमा बोध हुने गरी जानकारी गराउनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कसूरजन्य कार्य, त्यसमा हुन सक्ने सजाय तथा पीडितलाई परेको प्रभावसमेतका विषयमा बोध हुनेगरी जानकारी गराएपछि कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाले गल्ती गरेको वा कसूरजन्य कार्यप्रति पश्चाताप गरेको कुरा उल्लेख गरी त्यस्तो बालबालिकाको र निजका आमा, बाबु र आमाबाबु नभएमा परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षक वा बालबालिकाको हितमा काम गर्ने संस्थाका प्रतिनिधिको सहीछाप गराउनु पर्नेछ।

(३) कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाले मौखिक रूपमा मात्रै गल्ती वा पश्चाताप महसुस गरेको अवस्थामा त्यस्तो गल्ती महसुस आफ्नो रोहवरमा गरेको बेहोरा उल्लेख गरी बालबालिकाका आमा, बाबु र आमाबाबु नभएमा परिवारका अन्य सदस्य वा

संरक्षक वा बालबालिकाको हितमा काम गर्ने संस्थाको प्रतिनिधिको सहीछाप गराई दिशान्तर गर्ने अधिकारीले प्रमाणित गर्नु पर्नेछ।

(४) दिशान्तर गर्ने अधिकारीले कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई पीडित पक्षको उपस्थितिमा गल्ती महसूस गराउने वातावरण तयार गर्नुपर्ने छ। पीडित पक्षको रोहबरमा गल्ती महसूस गराउन नसकिने भएमा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले अन्य उपयुक्त व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।

(५) उपदफा (२) र (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई कसूरजन्य कार्य, त्यसबाट पीडित तथा समाजमा पर्ने प्रभाव, सुधारका उपायहरू, कसूरजन्य कार्य गर्दा कानूनबमोजिम हुने सजाय तथा त्यस्तो कार्य गर्नु गल्ती हुने जस्ता विषयहरू खुलाई कसूरको सम्बन्धमा दशदेखि पन्ध्र हरफको अनुच्छेद लेख लगाई वा निजको रुचि र क्षमता अनुसार त्यस्तो भाव झल्कने गरी कुनै चित्र वा पेन्टिङ्ग वा अभिलेख गर्न मिल्ने अन्य सिर्जनात्मक कार्य गर्न लगाई त्यसमा बालबालिकाको परिवर्तित नाम थर लेख लगाई फाइल संलग्न गर्न सकिनेछ।

(६) यस दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि दफा १० बमोजिम सहमतिपत्र तयार गर्दाकै अवस्थामा बालबालिकाले गल्ती महसूस गरी वा कसूरजन्य कार्यप्रति पश्चाताप गरी सहीछाप गरिसकेकोमा यस दफा बमोजिम गल्ती महसूस गराउने वा पश्चाताप गर्न लगाउने कार्य गर्नुपर्ने वा लिखत गराइरहनु पर्नेछैन।

(७) यस दफा बमोजिम कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाले गल्ती महसूस नगरेमा वा कसूरजन्य कार्यप्रति पश्चाताप नगरेमा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले दिशान्तरका अन्य उपयुक्त प्रक्रिया अवलम्बन गर्न वा दिशान्तरको प्रक्रिया अन्त्य गरी न्यायिक प्रक्रियाको अवलम्बन गर्नु पर्नेछ।

१५. बालबालिका र निजका परिवारलाई आवश्यक परामर्श दिने: (१) दफा ७ बमोजिमको प्रतिवेदन तथा दिशान्तर गर्ने अधिकारीको विश्लेषणको आधारमा कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई सुधार गर्न आवश्यक परामर्श दिने गरी आदेश गर्दा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले त्यस्तो बालबालिका र निजका परिवारका सदस्यलाई सम्भव भएसम्म निश्चित समय तोकी अदालतमा उपस्थित भई परामर्श दिने गरी दिशान्तर गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिशान्तर गर्ने निर्णय गर्दा कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई आवश्यकता अनुसार एकल, सामूहिक वा पारिवारिक रूपमा बालमनोविज्ञ, बाल विशेषज्ञ, समाजसेवी वा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले तोकेको मनोसामाजिक परामर्श प्रदान

गर्ने व्यक्ति वा संस्थाबाट परामर्श सेवा वा मनोसामाजिक सहयोग उपलब्ध गराउने गरी निर्णय गर्न सक्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम परामर्श दिई दिशान्तर गर्ने निर्णय गर्दा सम्बन्धित अधिकारीले आवश्यकता अनुसार कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको व्यवहार तथा पारिवारिक वातावरणमा सुधार गर्न आवश्यक मनोसामाजिक वा अन्य आवश्यक परामर्श उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम परामर्शमा रहने गरी दिशान्तर गर्दा कानूनको विवादमा परेका बालबालिका र निजको परिवारका सदस्य परामर्शको लागि एकल, सामूहिक वा पारिवारिक रूपमा उपस्थित हुनुपर्ने स्थान, अवधि र लाग्ने खर्चसमेतको विवरण खुलाउनु पर्नेछ।

(५) परामर्शमा रहने गरी दिशान्तर गर्दा परामर्शको लागि लाग्ने खर्च कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको बाबुआमा, परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षकबाट बेहोर्न मन्जुर गरेको कुरा शर्तमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ।

१६. सामुदायिक सेवामा पठाउने: (१) दिशान्तर गर्ने अधिकारीले ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) को खण्ड (घ) तथा नियमावलीको नियम ९ को उपनियम (७) बमोजिम सामुदायिक सेवामा पठाउने निर्णय गर्दा सोह्र वर्ष उमेर पूरा भएका कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई मात्र सामुदायिक सेवामा पठाउने गरी दिशान्तरको निर्णय गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सामुदायिक सेवामा पठाउने गरी दिशान्तरको निर्णय गर्दा त्यस्तो सेवाको लागि कानूनको विवादमा परेका बालबालिका र निजको बाबु, आमा बाबुआमा नभएमा परिवारको अन्य सदस्य वा संरक्षक वा बालबालिकाको हितमा काम गर्ने संस्थाका प्रतिनिधिको सहमति आवश्यक पर्नेछ।

(३) कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई सामुदायिक सेवामा पठाउने निर्णय गर्दा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले त्यस्तो बालबालिकाको रुचि तथा सम्बन्धित स्थानमा उपलब्धताको आधारमा नियमावलीको नियम ९ को उपनियम (७) मा उल्लेख भएबमोजिम देहायको कुनै सेवामा लगाउने गरी निश्चित समय वा अवधि तोकि पठाउन सकिने छ:-

(क) विद्यालयको सरसफाइ गर्ने,

(ख) धार्मिक स्थलहरूमा आउने श्रद्धालुहरूलाई सहयोग गर्ने,

(ग) बृद्धाश्रममा गई ज्येष्ठ नागरिकलाई सहयोग गर्ने, वा

- (घ) बालबालिकाको शैक्षिक अवस्था राम्रो भएमा निजले अध्ययन गर्ने विद्यालयमा आफू अध्ययन गर्नेभन्दा तल्लो कक्षामा अध्यापन गर्न लगाउने,
- (ङ) बालबालिकाले खेलकुदको प्रशिक्षण गराउन सक्ने अवस्था र क्षमता रहेकोमा खेलकुद प्रशिक्षण गर्न लगाउने,
- (च) वृक्षरोपण गर्ने वा परिवारको खेतबारीको काममा लगाउने, सरसफाइ तथा वातावरण संरक्षण गर्ने सम्बन्धी काममा लगाउने, स्थानीय तह वा सरकारको कुनै सेवा तथा सचेतना कार्यक्रममा सञ्चालनमा सहयोग गर्ने जस्ता अन्य काममा लगाउने।

(४) उपदफा (३) बमोजिमका काममा लगाउँदा दैनिक दुई घण्टाभन्दा बढी वा सामुदायिक सेवाको अवधिभर एक सय घण्टाभन्दा बढी काममा लगाउने गरी निर्णय गर्न हुँदैन र सरसफाइको काममा लगाउँदा निजको स्वास्थ्यमा नकारात्मक प्रभाव नपर्ने गरी स्वास्थ्य सुरक्षा तथा स्वच्छताको लागि आवश्यक उपायको अवलम्बन गर्नु पर्नेछ।

(५) उपदफा (३) बमोजिमको काममा लगाउँदा कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको शोषण तथा अन्य हिंसा नहुने आवश्यक उपायको अवलम्बन गर्नुपर्ने छ र त्यस्तो काम गर्दा कुनै पारिश्रमिक पाउने भएमा सो समेत पाउने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।

(६) सामुदायिक सेवामा पठाइएको कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाले पछि त्यस्तो सेवामा निरन्तरता नदिएको वा सो सेवामा रहन नचाहेमा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले निजलाई अर्को प्रक्रियाको दिशान्तर गर्ने गरी निर्णय गर्न सक्नेछ।

१७. हेरचाह, वैकल्पिक हेरचाह वा संरक्षण गर्न संस्थामा पठाउने: (१) दिशान्तर गर्ने अधिकारीले कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई निजको बाबु, आमा वा बाबुआमा नभएमा परिवारको अन्य सदस्य वा संरक्षक वा बालबालिकाको हितमा काम गर्ने संस्थाका प्रतिनिधिको सहमतिमा ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) को खण्ड (ङ) बमोजिम हेरचाह वा संरक्षण गर्न कुनै संस्थामा पठाउने निर्णय गर्दा निश्चित समय वा अवधि तोकी पठाउने गरी दिशान्तरको निर्णय गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको जिउज्यान जोखिममा पर्ने, निजद्वारा कसैलाई हानि नोक्सानी पुर्याउने वा निज आमाबाबु वा परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षकको नियन्त्रणमा रहन नसक्ने वा भागिजाने वा लागू औषध जस्ता कुलतमा लागेको कारण त्यसको नियमित उपचार गर्नुपर्ने

अवस्थामा त्यस्तो बालबालिकालाई हेरचाह वा संरक्षण गर्न दिशान्तर गर्ने अधिकारीले कुनै संस्थामा पठाउने गरी दिशान्तर गर्न सक्नेछ।

(३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम बालबालिकाको हेरचाह वा संरक्षण गर्ने संस्थामा पठाउँदा उपलब्ध भएसम्म नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहबाट स्थापित वा सञ्चालित संस्थामा पठाउनुपर्ने छ। त्यस्तो संस्था उपलब्ध नभएकोमा प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएका बालबालिकाको हेरचाह वा संरक्षण गर्ने संस्थामा पठाउन सकिनेछ।

(४) बाबु, आमा वा परिवारको अन्य सदस्य वा संरक्षकको सहमति भएर कुनै संस्थामा पठाउने गरी दिशान्तर गरेकोमा निजहरूले चाहेमा कुनै पनि बखत आफूसँगै राख्न माग गरी निवेदन दिएमा उपदफा (२) को अवस्थालाई समेत विचार गर्दा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले त्यस्तो बालबालिकालाई आमा, बाबु वा परिवारको अन्य सदस्य वा संरक्षकसँगै राख्न पाउने गरी निर्णय गर्न सक्नेछ।

(५) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई हेरचाह वा संरक्षण गर्न कुनै संस्थामा पठाउने गरी दिशान्तर गर्दा त्यस्तो संस्थाले पालना गर्नुपर्ने शर्तसमेत निर्धारण गरी सम्बन्धित संस्थालाई जानकारी गराउनु पर्नेछ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम निर्धारण गरिने शर्तमा अन्य कुराका अतिरिक्त देहायका शर्त निर्धारण गर्न सकिनेछः-

- (क) बालबालिकालाई निजको हेरचाह गर्ने संस्थाले आवधिक रूपमा बालबालिकाको व्यवहार सम्बन्धी प्रतिवेदन दिशान्तर गर्ने अधिकारीलाई दिनुपर्ने,
- (ख) बालबालिकालाई निजको हेरचाह गर्ने संस्थाले बालबालिकाको बाबु, आमा वा परिवारको अन्य सदस्य वा संरक्षक वा बालबालिकाको हितमा काम गर्ने बालकल्याण अधिकारीले भेट गर्न चाहेमा त्यसको अभिलेख राखी भेट गर्न दिनुपर्ने,
- (ग) बालबालिकाले संस्थामा बस्न नचाहेको अवस्थामा यथाशीघ्र प्रोवेसन अधिकारीलाई जानकारी गराउने,
- (घ) बालबालिकालाई सकारात्मक सोच निर्माण गर्ने कार्यक्रम, नैतिक अनुशासनात्मक, वैज्ञानिक, आध्यात्मिक, योग तथा व्यायाम शिक्षालगायतका सुधारात्मक कार्यक्रममा समावेश गराउने।

१८. बालकल्याण अधिकारीको सुपरिवेक्षण र निर्देशनमा रहने गरी छाड्ने: (१) कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको शारीरिक तथा मानसिक अवस्था, कसूर गर्दाको परिस्थिति वा कसूरको प्रकृतिको आधारमा त्यस्तो बालबालिकालाई ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) को खण्ड (च) तथा नियमावलीको नियम ९ को उपनियम (८) बमोजिम बालकल्याण अधिकारीको सुपरिवेक्षण वा निर्देशनमा रहने गरी दिशान्तर गर्न उपयुक्त हुने देखेमा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले त्यस्तो बालबालिकालाई बालकल्याण अधिकारीको सुपरिवेक्षण र निर्देशनमा रहने गरी अवधि तोकी दिशान्तरको निर्णय गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिशान्तर गर्ने अधिकारीले दिशान्तरको निर्णय गर्दा दिशान्तरको अवधिमा बालबालिकाले कुनै सेवामूलक कार्य वा ध्यान, सत्सङ्ग वा योग अभ्यासको कार्यक्रममा समेत समावेश हुनुपर्ने वा निश्चित व्यवहार प्रदर्शन गर्ने गरी बालबालिकाले पालना गर्नुपर्ने शर्त निर्धारण गर्न सक्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम निर्धारण गरिएका शर्तहरूको पालना भए नभएको सम्बन्धमा सम्बन्धित प्रोवेशन अधिकारीले सुपरिवेक्षण गरी दिशान्तर गर्ने अधिकारीलाई प्रतिवेदन पठाउनु पर्नेछ।

(४) दिशान्तर गर्ने अधिकारीले तोकेका शर्तको अधीनमा रही बालकल्याण अधिकारीले आफ्नो सुपरिवेक्षण वा निर्देशनमा रहने गरी दिशान्तर गरिएको बालबालिकालाई निजको सर्वोत्तम हितको लागि आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ।

१९. आमा, बाबु वा परिवारको जिम्मा लगाउने: (१) कानूनको विवादका परेका बालबालिकालाई ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) को खण्ड (छ) बमोजिम निजको आमा, बाबु, परिवारको अन्य सदस्य वा संरक्षकको जिम्मा लगाउँदा बालबालिकाले रोजेको आमा बाबुलाई तथा आमाबाबु भिन्न भई अलग अलग बसेको अवस्थामा आमाबाबुमध्ये बालबालिकाले रोजेकोलाई र आमा बाबु नभएमा परिवारको अन्य सदस्य वा संरक्षक वा बालबालिकाको हितमा काम गर्ने संस्थाको प्रतिनिधिको जिम्मा लगाउँदा बालबालिकाले रोजेकोलाई जिम्मा लगाउने गरी दिशान्तर गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिशान्तर गर्दा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले त्यस्तो बालबालिकालाई असल मानवीय व्यवहार र आचरणको बारेमा सम्झाउन, बुझाउन लगाउने तथा त्यस्तो बालबालिकाले पालना गर्नुपर्ने शर्त वा गर्नुपर्ने निश्चित व्यवहारसमेत तोकी शर्त निर्धारण गर्न सक्नेछ ।

(३) ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) को खण्ड (छ) बमोजिम बालबालिकालाई आमा, बाबु, परिवारको अन्य सदस्य वा संरक्षकको जिम्मा लगाउँदा बालबालिकाले गर्न हुने र नहुने देहायका कुराहरू खुलाई सहमतको कागज गराउनु पर्नेछः-

(क) असल र उपयोगी जीवनशैली अवलम्बन गर्नु पर्ने,

(ख) मनोसामाजिक रेखदेखमा संलग्न रही कसूरजन्य कार्यमा पुनः संलग्न हुन नहुने,

(ग) प्रतिशोध र कुण्ठाको प्रवृत्ति न्यूनीकरण गर्नुपर्ने,

(घ) कसूरबाट पीडितको सर्वोत्तम हितको प्रवर्द्धन गर्ने,

(ङ) दिशान्तर सुविधाको दुरुपयोग हुन नदिने,

(च) समाजमा पुनर्स्थापना हुन र गल्ती महसुस गर्न गराउन प्रेरित गर्ने,

(छ) व्यवस्थित अभिलेख र आवधिक मूल्याङ्कनबाट सुधार भए नभएको मापन गर्ने,

(४) उपदफा (१) बमोजिम दिशान्तर गरिएका बालबालिकाले पालना गर्नुपर्ने शर्तको पालना गरे नगरेको विषयमा प्रोवेशन अधिकारीले आवश्यक निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्न वा बालबालिकाको छर, छिमेक वा अध्ययनरत विद्यालयमार्फत बुझ्न सक्नेछ र त्यसरी प्राप्त विवरण बमोजिमको प्रतिवेदन तयार गरी दिशान्तर गर्ने अधिकारीसमक्ष पठाउनु पर्नेछ।

२०. तालिम वा शैक्षिक कार्यक्रममा सहभागी गराउने: (१) दिशान्तर गर्ने अधिकारीले कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) को खण्ड (ज) बमोजिम कुनै तालिम वा शैक्षिक कार्यक्रममा सहभागी गराउने गरी दिशान्तर गर्दा बालबालिकाको उमेर, रुचि, शैक्षिक अवस्था तथा शारीरिक वा मानसिक अवस्था समेतको आधारमा देहायका मध्ये कुनै उपयुक्त तालिम वा शैक्षिक कार्यक्रममा संलग्न हुने गरी दिशान्तर गर्न सक्नेछः-

(क) विद्यालयको कक्षामा नियमित रूपमा उपस्थित भई अध्ययन कार्यमा निरन्तरता,

(ख) कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको सीप विकास, शिक्षा तथा रोजगारीको लागि उपयुक्त तालिम वा शैक्षिक कार्यक्रममा सहभागी गराउने निर्णय गर्दा तालिम केन्द्र वा कुनै संस्थाले सञ्चालन गर्ने देहायको तालिम, सेमिनार वा प्रशिक्षणमा भाग लिन लगाउने,

- (१) आवेश वा रिस नियन्त्रण गर्ने ज्ञान, सीप र तरिका सम्बन्धी,
- (२) वृत्तिविकास प्रति उत्प्रेरणा जगाउने, व्यावसायिक सीप सिक्ने वा दैनिक जीवनमा पर्ने समस्याको समाधान गर्ने तथा असल जीवनशैली अपनाउने सम्बन्धी,
- (३) योग, आध्यात्मिक एवं नैतिक शिक्षा तथा सच्चरित्र निर्माण तथा अनुशासन सम्बन्धी,
- (४) व्यायाम शिक्षा जस्ता कार्यक्रम,
- (५) समाज सेवा तथा अध्यात्मज्ञान सम्बन्धी, वा
- (६) दिशान्तर गर्ने अधिकारीलाई उपयुक्त लागेको अन्य शैक्षिक वा तालिम कार्यक्रममा सहभागी हुने।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिशान्तर गर्दा शैक्षिक कार्यक्रम वा तालिमको लागि कुनै शुल्क लाग्ने भएमा त्यस्तो शुल्क बालबालिकाको बाबुआमा वा परिवारको अन्य सदस्य वा संरक्षक वा बालबालिकाको हक हितको संरक्षण गर्ने संस्थाले बेहोर्ने गरी व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ।

(३) प्रोवेसन अधिकारी वा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले तोकेको बालकल्याण अधिकारीले दिशान्तर गरिएको बालबालिका तथा निजको अभिभावकको घर, विद्यालय, प्रशिक्षण दिने संस्थाको भ्रमण तथा अवलोकन गरी दिशान्तर गरिएको बालबालिकाले नियमित रूपमा विद्यालयमा उपस्थित भए नभएको, निजको शैक्षिक अवस्था, निजको बानी व्यवहारमा सुधार भए नभएको, साथीहरू, शिक्षक, प्रशिक्षक तथा घर परिवारप्रति गर्ने व्यवहारमा सुधार भए नभएको विषयमा बुझी दिशान्तर गर्ने अधिकारीलाई समय समयमा प्रतिवेदन दिनु पर्नेछ।

२१. हानि नोक्सानी भराउने: (१) दिशान्तर गर्ने अधिकारीले ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) बमोजिम दिशान्तरको कुनै प्रक्रिया अवलम्बन गर्दा पीडितलाई भएको हानि नोक्सानीबापत सोही दफाको उपदफा (८) बमोजिम क्षतिपूर्ति भराइदिने, कसूरजन्य कार्यबाट प्राप्त सम्पत्ति वा सामग्री सम्बन्धित धनीलाई फिर्ता गर्न लगाउने सम्बन्धमा सो उपदफामा उल्लेख गरिएका कुराका अतिरिक्त देहायबमोजिमका कुनै एक वा एकभन्दा बढी उपायको अवलम्बन गर्नु पर्नेछ:-

- (क) पीडितलाई क्षतिपूर्ति दिने वा वास्तविक हानि नोक्सानी यकिन गरी भराइदिने,
- (ख) कसूरजन्य कार्यबाट प्राप्त सम्पत्ति, मुनाफा वा सामग्री सम्बन्धित धनीलाई फिर्ता गर्न लगाउने,
- (ग) बालबालिकाले क्षति पुर्याएको वस्तु वा सम्पत्ति निज वा निजको आमा, बाबु र आमाबाबु नभए परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षकबाट नै मर्मत गर्न लगाउने,
- (घ) पीडित पक्षले कुनै साधन मर्मत गर्दा वा सम्पत्ति यथास्थितिमा ल्याउँदा वा चोटपटक वा घाउ लागी निको पार्न लागेको खर्च शोधभर्ना गराउने,
- (ङ) क्षति भएको सम्पत्ति यथावत् कायम गर्दा लागेको वास्तविक मूल्य तिराउने वा नोक्सान भएको वस्तुको सट्टा त्यस्तै नयाँ वस्तु दिन लगाउने,
- (च) कसूर गर्न प्रयोग गरेको साधन जफत गर्ने वा गराउन सकिने।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) को खण्ड (क) बमोजिम मेलमिलाप वा समझदारी कायम गराउने गरी दिशान्तर भएको अवस्थामा हानि नोक्सानी भराउने विषयमा कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाका बाबु, आमा वा परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षक र पीडितबीचमा भएको मेलमिलाप वा समझदारीको शर्त बमोजिम हुनेछ।

(३) पीडितलाई दिनुपर्ने क्षतिपूर्ति निर्धारण गर्दा अपराध पीडित संरक्षण ऐन, २०७५ को दफा ३०, फौजदारी कसूर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ४१ बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा ७३ र पीडित प्रभाव प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका कुराहरूलाई समेत विचार गर्नु पर्नेछ।

२२. वैकल्पिक हेरचाहको लागि सिफारिस गर्न सक्ने: (१) दिशान्तर गर्ने अधिकारीले कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई दिशान्तर गर्ने क्रममा त्यस्तो बालबालिकाको आमा बाबुमा पूर्ण अशक्त अपाङ्गता वा अति अशक्त अपाङ्गता भएको, गम्भीर शारीरिक वा मानसिक समस्या वा जटिल स्वास्थ्य समस्या भएको वा अशक्तता भएको कारण उचित हेरचाह गर्न नसक्ने भई हेरचाह वा संरक्षणको लागि कुनै संस्थामा जिम्मा लगाउन चाहेको वा बाबु आमा वा परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षक नभएको अवस्थामा ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) को खण्ड (ङ) वा (छ) बमोजिमको दिशान्तरको प्रक्रियामा रहने गरी निर्णय गर्दा त्यस्तो बालबालिकाको उमेर, शारीरिक तथा मानसिक अवस्था समेतको विचार गरी ऐनको दफा

४८ को उपदफा (१) को खण्ड (घ) बमोजिम वैकल्पिक हेरचाहको लागि सिफारिस गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम वैकल्पिक हेरचाहको लागि सिफारिस गरिएका बालबालिकालाई ऐनको दफा ४९ को उपदफा (२) बमोजिम वैकल्पिक हेरचाहको व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।

२३. दिशान्तरको अवधि निर्धारण गर्ने: (१) ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) को खण्ड (घ), (ङ), (च), (छ) वा (ज) बमोजिमको प्रक्रिया अवलम्बन गरी दिशान्तर गर्दा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले दिशान्तर सुरु हुने मिति र अन्त्य वा सम्पन्न हुने मिति तोक्यो दिशान्तरको अवधिसमेत स्पष्ट रूपमा खुलाउनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अवधिको बारेमा दिशान्तरमा रहेको बालबालिका र निजको बाबु, आमा, परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षकलाई लिखित र मौखिक रूपमा समेत जानकारी गराउनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) को खण्ड (घ), (ङ) र (च) बमोजिमको दिशान्तर प्रक्रियाको अवधि निर्धारण गर्दा कसूरजन्य कार्य गरेबापत बालबालिकालाई हुनसक्ने अधिकतम सजायभन्दा बढी नहुने गरी निर्धारण गर्नु पर्नेछ।

२४. कागज गराउने:- ऐन, नियमावली तथा यस निर्देशिका बमोजिम दिशान्तर गर्ने अधिकारीले कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई दिशान्तर गर्ने निर्णय गरेकोमा त्यसको पालना गर्ने सम्बन्धमा त्यस्तो बालबालिका वा निजको बाबु, आमा वा बाबुआमा नभएमा परिवारका अन्य सदस्य, संरक्षक वा बालबालिकाको हितमा काम गर्ने संस्थाको प्रतिनिधिबाट कागज गराउनु पर्नेछ।

२५. जानकारी दिने: (१) ऐनको दफा २७ को उपदफा (१) को खण्ड (क) बमोजिम अनुसन्धान अधिकारीले बालबालिकालाई दिशान्तरको निर्णय गरेकोमा निर्णयको प्रतिलिपि राखी नियमावलीको नियम ९ को उपनियम (३) बमोजिम त्यसको जानकारी सरकारी वकीललाई र बाल अदालतलाई दिनु पर्नेछ।

(२) ऐनको दफा २७ को उपदफा (१) को खण्ड (ख) बमोजिम सरकारी वकीलले बालबालिकालाई दिशान्तरको निर्णयको प्रतिलिपि राखी त्यसको जानकारी बाल अदालतलाई दिनु पर्नेछ।

(३) ऐनको दफा २७ को उपदफा (१) को खण्ड (क) र (ख) बमोजिम अनुसन्धान अधिकारी वा सरकारी वकीलले र खण्ड (ग) बमोजिम बाल अदालतले

बालबालिकालाई दिशान्तर गर्ने निर्णय गरेकोमा निर्णयको प्रतिलिपि राखी त्यसको जानकारी केन्द्रीय बाल न्याय समिति र सम्बन्धित उच्च अदालतलाई दिनु पर्नेछ।

(४) दिशान्तर गर्ने अधिकारीले कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई दिशान्तरको निर्णय गरेकोमा त्यसको जानकारी बालबालिका वा निजको आमा, बाबु, परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षक वा बालबालिकाको हितमा काम गर्ने संस्था र पीडितलाई समेत दिनु पर्नेछ।

परिच्छेद-५

दिशान्तर कार्यक्रमको अनुगमन

२६. दिशान्तरको प्रक्रियामा रहेको बालबालिकाको अनुगमन: (१) दिशान्तर गर्ने अधिकारीले कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई दिशान्तर गर्दा दिशान्तरको प्रक्रियामा निरन्तर रूपमा सहभागी भए नभएको सम्बन्धमा ऐनको दफा २९ को उपदफा (७) बमोजिम प्रोवेसन अधिकारी मार्फत अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रोवेसन अधिकारीले दिशान्तरमा रहेका बालबालिका सो प्रक्रियामा निरन्तर रूपमा सहभागी भए नभएको सम्बन्धमा कार्यतालिका बनाई नियमित रूपमा अनुगमन गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम अनुगमनको क्रममा प्रोवेसन अधिकारीले सम्बन्धित बालबालिका, निजका बाबुआमा, परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षक, बालबालिकालाई अध्ययन अध्यापन गराउने शिक्षक, तालिम प्रदान गर्ने प्रशिक्षक, वा बालबालिका संरक्षणमा रहेको संस्थाका कर्मचारी तथा बालबालिकाको हितमा काम गर्ने संस्थाबाट सूचना प्राप्त गरी बालबालिकाको शैक्षिक स्तर, असल र उपयोगी आचरण तथा व्यवहारमा सुधार भए नभएको जानकारी लिन सक्नेछ।

(४) दिशान्तर गर्ने अधिकारीले दिशान्तरको निर्णय गर्दा सो प्रक्रियामा रहेको बालबालिकाको सम्बन्धमा मनासिब अवधि समेत तोकी त्यस्ता बालबालिकाको बाबुआमा, परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षक, बालबालिकालाई जिम्मा लिने संस्था वा बालबालिकालाई सामुदायिक सेवामा राख्ने संस्था वा निकायले दिशान्तर गर्ने अधिकारीले निर्धारण गरेको अवधिमा निज वा निजले तोकेको अधिकारी समक्ष दिशान्तर प्रक्रियामा रहे नरहेको, निजको आचरण र व्यवहारमा सुधारको अवस्था समेतका विषयमा जानकारी गराउने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।

२७. अनुगमनको प्रतिवेदन दिने: दफा २६ बमोजिम अनुगमन गरेपछि प्रोवेसन अधिकारीले दिशान्तरमा रहेको बालबालिका सो प्रक्रियामा निरन्तर रहे नरहेको, निजको असल र उपयोगी आचरण, व्यवहारमा परिवर्तन वा सुधार भए नभएको वा निज दिशान्तरको त्यस्तो प्रक्रियामा निरन्तर रहन सक्ने वा नसक्ने अवस्था समेतका विवरण खुलाई अनुगमनबाट प्राप्त विवरणको आधारमा अनुसूची—३ बमोजिमको ढाँचामा आफ्नो सिफारिस सहितको प्रतिवेदन आवधिक रूपमा तयार गरी सम्बन्धित दिशान्तरको निर्णय गर्ने अधिकारीलाई दिनु पर्नेछ।

२८. दिशान्तरको प्रक्रिया पूरा गराउने: (१) दफा २६ को उपदफा (४) बमोजिम प्राप्त जानकारी वा दफा २७ बमोजिम प्राप्त प्रतिवेदनबाट दिशान्तरको लागि निर्णय गरिएको कुनै बालबालिका सो प्रक्रियामा निरन्तर रहेको नपाइएमा वा दिशान्तर गर्दा निर्धारण गरिएका शर्तहरूको पालना गरेको नपाइएमा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले त्यस्तो बालबालिका तथा निजको आमाबाबु वा परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षकसँग समेत छलफल गरी दिशान्तरको प्रक्रिया पूरा गराउन तथा पालना गर्नुपर्ने शर्तहरू पालना गराउनको लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।

(२) दिशान्तर गर्ने निर्णय भई सो प्रक्रियामा रहेको बालबालिकाले पालन गर्नुपर्ने शर्त पालन नगरेमा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले त्यस्तो बालबालिकाका बाबु आमा, परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षक, बालबालिका जिम्मा लिने संस्थालाई जानकारी दिई शर्तहरू पालन गराउने आदेश दिन सक्नेछ।

२९. दिशान्तरको प्रक्रिया परिवर्तन गर्न सक्ने (१) दफा २६ को उपदफा (४) बमोजिम प्राप्त जानकारी वा दफा २७ बमोजिम प्राप्त प्रतिवेदनबाट दिशान्तरमा रहेको बालबालिकाले त्यस्तो प्रक्रिया पूरा गर्न सक्ने अवस्था नदेखिएमा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले सो बालबालिका तथा निजको बाबुआमा वा परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षकसँग समेत छलफल गरी ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) को अधीनमा रही दिशान्तरको प्रक्रिया परिवर्तन गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिशान्तरको प्रक्रिया परिवर्तन गरिएकोमा दफा २५ बमोजिम दिशान्तरको जानकारी गराउनुपर्ने निकाय वा अधिकारीलाई सोको जानकारी दिनु पर्नेछ।

परिच्छेद-६

विविध

३०. गोपनीयता कायम गर्नु पर्ने: (१) दिशान्तर गर्ने अधिकारीले कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको दिशान्तर सम्बन्धी कारबाही र निर्णय गर्दा निजको गोपनीयता कायम गर्नु पर्नेछ।

(२) कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई दिशान्तरको क्रममा हुने परामर्श छलफल जस्ता प्रक्रिया पूरा गर्दा मेलमिलाप वा सहमति गर्दा वा दिशान्तरको निर्णय गर्दा सम्बन्धित बालबालिका, निजको बाबु आमा, परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षक पीडित पक्ष बालबालिकाको कानून व्यवसायी र आवश्यकता अनुसार बाल मनोविज्ञ, बाल विशेषज्ञ र समाजसेवी बाहेक अन्य व्यक्तिलाई सहभागी गराइने छैन।

(३) दिशान्तर सम्बन्धमा गरिने मेलमिलाप वा सहमति पत्र वा निर्णयमा बालबालिकाको वास्तविक नामको सट्टा साङ्केतिक नामको प्रयोग गर्नु पर्नेछ।

(४) मुद्दाको सुनुवाइमा गोपनीयता कायम गर्ने सम्बन्धमा अदालतले अवलम्बन गरेको प्रक्रियालाई दिशान्तर गर्ने अधिकारीले आवश्यकता अनुसार दिशान्तरको प्रक्रियामा समेत आवश्यक हेरफेर सहित लागु गर्न सक्नेछ।

३१. सहयोग माग गर्न सक्ने: (१) दिशान्तरको निर्णय गर्ने अधिकारीले नियमावलीको नियम ३८ बमोजिम स्थानीय तह, प्रहरी, स्थानीय प्रशासन, बाल न्याय वा बाल अधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत सामाजिक सङ्घ संस्था समेतको सहयोग माग गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिशान्तर निर्णय गर्ने अधिकारीले सहयोग मागेमा निजलाई सहयोग गर्नु सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ।

३२. बाल कोष वा पीडित राहत कोषबाट खर्च बेहोर्ने व्यवस्था मिलाउने: (१) यस निर्देशिकामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको परिवारको आर्थिक अवस्था कमजोर भएको कारण दिशान्तरको निर्णय बमोजिमको परामर्शमा लाग्ने खर्च वा शैक्षिक कार्यक्रम वा तालिमको लागि लाग्ने शुल्क वा पीडितलाई दिनुपर्ने क्षतिपूर्तिको रकम बेहोर्न सक्ने अवस्था नभएमा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले खर्च वा शुल्क सम्बन्धित स्थानीय तहसँग समन्वय गरी त्यस्तो स्थानीय तहबाट उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको खर्चको स्रोत व्यवस्थापन हुन नसकेमा कानूनद्वारा स्थापित कोषबाट उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।

३३. पुनर्स्थापकीय न्यायका उपायहरू अवलम्बन गर्ने: कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई दिशान्तरको प्रक्रियामा लैजाँदा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले नियमावलीको नियम २९ मा उल्लेख भएबमोजिमका पुनर्स्थापकीय न्यायका कुनै वा सबै उपायहरू अवलम्बन गर्ने गरी दिशान्तर गर्नु पर्नेछ।

३४. विवादको अन्त्य हुने: (१) ऐन, नियमावली तथा यस निर्देशिका बमोजिम दिशान्तर गरिएको बालबालिकाले दिशान्तरको प्रक्रिया पुरा गरेमा ऐनको दफा २९ को उपदफा (६) बमोजिम अभिलेखीकरण गर्नु पर्नेछ।

(२) कानूनको विवादमा परेका बालबालिकालाई दिशान्तर गरिएमा विवादको अन्त्य हुनेछ र औपचारिक न्यायिक प्रक्रिया समाप्त भएको मानी अनुसूची-४ बमोजिमको अभिलेख राखी सो अनुसारको अवधि समाप्त भएपछि लगत कट्टा गर्नु पर्नेछ।

३५. दिशान्तर गर्ने अधिकारीको भूमिका र आचरण: दिशान्तर गर्ने अधिकारीले सो सम्बन्धी काम गर्दा देहायको भूमिकामा रही देहाय बमोजिमका आचरण पालन गर्नु पर्नेछ:-

(क) कानूनको विवादमा परेका बालबालिका र पीडित बीचमा मेलमिलाप वा समझदारी गराउँदा तटस्थ र निष्पक्ष भूमिका निर्वाह गरी उपयुक्त मर्यादा कायम गर्ने,

(ख) कानूनको विवादमा परेका बालबालिका र पीडितलाई बुझाउन खोजिएको विषय सरल र शिष्ट भाषामा हुनुपर्ने,

(ग) कसूरजन्य कार्य, त्यसको असर र दिशान्तरबाट विवादको अन्त्य भएको अनुभव हुने गरी विवादको विषयमा केन्द्रित भई विकल्पको खोजी गर्ने,

(घ) दुवै पक्षका कुरा तटस्थ र निष्पक्षताका साथ ध्यानपूर्वक सुन्ने र गोपनीयता कायम गर्ने,

(ङ) एक पक्षका कुरा सकिएपछि क्रमैसँग अर्को पक्षलाई मौका दिई उनीहरूलाई आफ्नो भनाइ राख्ने अवसर दिने र

(च) कानूनको विवादमा परेका बालबालिका वा पक्षहरूलाई कुनै कुरा स्वीकार वा अस्वीकार गर्न प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा प्रभाव वा दबावमा नपार्ने।

३६. दिशान्तरको विवरण पठाउनु पर्ने: (१) दिशान्तर गर्ने अधिकारीले सो प्रक्रियामा लिएका मुद्दा र प्रक्रियामा रहेका बालबालिकाको सङ्ख्यागत विवरण अनुसूची-५ बमोजिमको ढाँचामा

तयार गरी प्रत्येक महिनाको सात गतेभिन्न केन्द्रीय बाल न्याय समिति र जिल्ला बाल न्याय समितिमा पठाउनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त विवरणको आधारमा जिल्ला बाल न्याय समितिले जिल्लाभरको एकीकृत विवरण तयार गरी प्रत्येक महिनाको पन्ध्र गतेभिन्न केन्द्रीय बाल न्याय समितिमा पठाउनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम जिल्ला बाल न्याय समितिबाट प्राप्त विवरणको आधारमा दिशान्तर गरिएका मुद्दा तथा बालबालिकाको सङ्ख्या सम्बन्धी एकीकृत र अद्यावधिक अभिलेख केन्द्रीय बाल न्याय समितिले तयार गर्नेछ।

अनुसूची-१

(दफा १० को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

दिशान्तर गर्ने सम्बन्धी सहमतिपत्रको ढाँचा

श्री अनुसन्धान अधिकारीको कार्यालय/.....सरकारी वकील कार्यालय/..... अदालत

दिशान्तर सम्बन्धी सहमतिपत्र

१ कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको:-

नाम थर:- (साङ्केतिक नाम उल्लेख गर्ने)

जन्म मिति:

ठेगाना:

फोन नं:

२ कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको बाबु, आमा, बाबुआमा नभएमा परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षकको:-

नाम थर:

ठेगाना:

सम्पर्क नम्बर- (क) फोन नं:

(ख) मोबाइल नं:

३ कसूरजन्य कार्यबाट पीडितको:-

नाम थर:

ठेगाना:

सम्पर्क नम्बर- (क) फोन नं:

(ख) मोबाइल नं:

४ कसूरजन्य कार्यसम्बन्धी आरोपको संक्षिप्त बेहोरा:..... ..

५. दिशान्तर गर्ने सहमति सम्बन्धी बेहोरा: बालबालिकाको सर्वोत्तम हितलाई ध्यानमा राखी बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ दफा २९ बमोजिमको प्रक्रिया अवलम्बन गरी सोही ऐनको दफा २७ को उपदफा (१) बमोजिम दिशान्तर गर्ने सम्बन्धमा सम्बन्धित पक्षसँग छलफल तथा परामर्श गरी देहायको शर्तमा दिशान्तर गर्ने गरी यो सहमति गरिएको छ:-

खण्ड (क)- सम्बन्धित बालबालिकाको स्वीकारोक्ति तथा सहमति

(क) म (कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको साङ्केतिक नाम उल्लेख गर्ने) देहायका शर्त पालना गर्न मन्जुर गर्दछु:-

(१) बमोजिमको कसूरजन्य कार्य गरेकोमा आफूले गरेको त्यस्तो कार्यबाट अरूलाई हानि नोक्सानी वा क्षति हुन गएकोमा क्षमा

माग्दछु/दुखित छु। यस प्रकारका कार्यहरू आगामी दिनमा गर्ने गराउने छैन।

(यस निर्देशिकाको दफा १४ को उपदफा (२) वा (३) बमोजिम गल्ती महसुस गरिएकोमा सोही बेहोरा दिशान्तर गर्ने अधिकारीले बेग्लै उल्लेख गर्नु पर्नेछ।)

- (२) बालबालिकासम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा २९ को उपदफा (१) बमोजिम निर्धारण गरेको दिशान्तरको प्रक्रियाको पालना गर्न र दिशान्तरको अवधिलाई निरन्तरता दिई सम्पन्न गर्न पूर्ण सहयोग गर्नेछु।
- (३)
- (४)

मिति:-

(कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको सहीछाप)

खण्ड (ख) बाबुआमा वा संरक्षकको बेहोरा

(ख) म/हामी श्री श्री (बाबुआमा, बाबुआमा नभएमा परिवारका अन्य सदस्य वा संरक्षकको नाम) मेरो/हाम्रो छोरा/छोरी (साङ्केतिक नाम उल्लेख गर्ने) लाई दिशान्तर प्रक्रियामा रहँदा पालना गर्नुपर्ने शर्तको पालना गराउनको लागि हरसम्भव प्रयास गर्ने छु/छौं। दिशान्तरको प्रक्रियामा लाग्ने खर्च बेहोर्न मन्जुर गर्दछु। अवस्था भई मेरो/हाम्रो पारिवारिक आर्थिक अवस्था कमजोर भएको र दिशान्तरको प्रक्रियामा लाग्ने खर्च बेहोर्न नसक्ने असमर्थता व्यक्त गर्दछु।

सहीछाप मिति:

सहीछाप मिति:

(बाबुआमा, बाबुआमा नभएमा परिवारका अन्य सदस्य वा बाल कल्याण अधिकारी/संरक्षकको सहीछाप)

खण्ड (ग) पीडित भएमा पीडितको बेहोरा

(ग) म/हामी श्री माथि उल्लिखित कसूरजन्य कार्यबाट पीडित भएको छु/छौं। बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा २९ को उपदफा (८) बमोजिम हानि नोक्सानी सम्बन्धी तथा बाल न्याय सम्पादन (कार्यविधि) नियमावली, २०७६ को नियम २९ बमोजिमका उपायहरूमध्ये देहायका उपायको अवलम्बन गर्ने गरी बालबालिकालाई सोही ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) बमोजिमको दिशान्तरको कुनै प्रक्रियामा रहने गरी दफा २७ को उपदफा (१) बमोजिमको दिशान्तर गरिएमा मेरो/हाम्रो सहमति छ।

(१)

(२)

सहीछाप

मिति:

सहीछाप

मिति:

(पीडितको सहीछाप, एकभन्दा बढी पीडित भएकोमा सबैको सहीछाप गराउने)

यो सहमतिपत्र आज मिति मा कार्यालयमा मेरो/हाम्रो रोहबरमा पक्षहरूबीचमा गरिएको हो ।

दिशान्तर गर्ने अधिकारीको,

दस्तखत:-

कार्यालयको छाप:

नाम थर:

पद:

कार्यालयको नाम:

अनुसूची-२

(दफा १३ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

बालबालिकालाई दिशान्तरसम्बन्धी प्रक्रियामा गरिने मेलमिलापको ढाँचा

मिलापत्र

१. कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको विवरण
 - (क) बालबालिकाको नाम, थर:- (साङ्केतिक नाम उल्लेख गर्ने)
 - (ख) छुलफलमा सहभागी भएका बालबालिकाका बाबुआमा वा संरक्षकको नाम, थर
ठेगाना:
- २ कसूरजन्य कार्यबाट पीडितको विवरण
 - (क) नाम, थर:
 - (ग) ठेगाना:
- ३ कसूरजन्य कार्यको आरोपसम्बन्धी विवरण:
 - (क) कसूरजन्य कार्यको संक्षिप्त बेहोरा:.....
 - (ख) बाल मनोविज्ञ वा बाल विशेषज्ञबाट प्राप्त बालबालिकाको शारीरिक तथा मानसिक अवस्था सम्बन्धी प्रतिवेदनको निष्कर्ष:.....
 - (ग) समाजसेवीबाट प्राप्त आर्थिक, सांस्कृतिक अवस्था तथा परिवेशको अध्ययन विश्लेषण सम्बन्धी प्रतिवेदनको निष्कर्ष:
- ४ कसूरजन्य कार्यको आरोपका सम्बन्धमा मेलमिलापका शर्तहरू:
.....
.....

बालबालिकाको तर्फबाट बाबु, आमा वा संरक्षकको-

सहीछाप:

नाम थर:

बालबालिकासँगको नाता:

कसूरजन्य कार्यबाट पीडितको-

सहीछाप:

नाम थर:

५. यो मेलमिलाप मेरो/हाम्रो रोहबरमा भएको प्रमाणित गर्दछु/गर्दछौं ।
दिशान्तर गर्ने अधिकारीको—

दस्तखत:

कार्यालयको छाप:

नाम थर,

कार्यालयको नाम:

अनुसूची-३

(दफा २७ सँग सम्बन्धित)

प्रोवेसन अधिकारीले दिशान्तर प्रक्रियाको अनुगमन गरी दिने प्रतिवेदनको ढाँचा

मिति:

श्री

.....

विषय: दिशान्तर सम्बन्धी अनुगमनको प्रतिवेदन पठाएको।

१. दिशान्तरको प्रक्रियामा रहेको बालबालिकाको-

(क) नाम थर: (साङ्केतिक नाम उल्लेख गर्ने)

(ख) जन्म मिति: उमेर: लिङ्ग:.....

(ग) ठेगाना: स्थायी अस्थायी

(घ) अध्ययनरत भए विद्यालय (नाम र ठेगाना) अध्ययनरत कक्षा:

(ङ) बुबाको नाम थर: आमाको नाम थर:

(च) बुबाआमा नभएमा अन्य अभिभावक वा संरक्षकको नाम थर:

२. कसूरजन्य कार्यको आरोप सम्बन्धी विवरण -

(क) आरोप लागेको कसूरजन्य कार्य:.....

(ख) दिशान्तर गर्ने निर्णय भएको मिति:.....

(ग) दिशान्तरको अवधि सुरु भएको मिति:.....

(घ) दिशान्तरको अवधि समाप्त हुने मिति:.....

३. अनुगमनबाट देखिएको बेहोरा:

क्रम सङ्ख्या	दिशान्तर सम्बन्धी प्रक्रियाको विवरण	दिशान्तरको प्रगति र परिणाम	सिफारिस
१.			
२.			
३.			
४.			
५.			

४. अनुगमनबाट देखिएको अन्य बेहोरा तथा प्रोवेसन अधिकारीको सिफारिस

अनुगमन गर्ने प्रोवेसन अधिकारीको:-

दस्तखत:-

नाम थर:

अनुसूची-४

(दफा ३४ को उपदफा (२) सँग सम्बन्धित)

कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको दिशान्तर सम्बन्धी लगत किताब

सि. नं.	जाहेरवालाको नाम/परिवर्तित नाम	बालबालिकाको परिवर्तित नाम	मुद्दा नं. र मुद्दाको नाम	दिशान्तर गर्ने अधिकारी र निर्णय मिति	छनौट भएको वा परिवर्तन भएको दिशान्तर प्रक्रिया	दिशान्तरमा रहने अवधि सम्बन्धी विवरण	पीडितको नाम/परिवर्तित नाम र क्षतिपूर्तिको विवरण	लगत राख्ने कर्मचारीको नाम र दस्तखत	कैफियत

फाँटवाला:

प्रमाणित गर्ने अधिकारी:

(ख) दिशान्तरको प्रक्रियागत विवरण

क्र.स	दिशान्तर प्रक्रियाको विवरण	दिशान्तर गर्ने निर्णय गरिएको संख्या				दिशान्तरको पछिल्लो अवस्था								कैफियत
						चालु रहेका				सम्पन्न भएका				
		पु..	म.	अन्य	जम्मा	पु.	म.	अन्य	जम्मा	पु.	म.	अन्य	जम्मा	
१	पीडितसँग मेलमिलाप वा समझदारी भएका													
२	गल्ती महसुस गराइएका													
३	परामर्शमा रहने व्यवस्था गरिएका													
४	सामुदायिक सेवामा पठाइएका													
५	हेरचाह वा संरक्षणको लागि संस्थामा पठाइएका													
६	बालकल्याण अधिकारीको सुपरिवेक्षणमा रही छाडिएका													
७	बाबुआमा वा संरक्षकको जिम्मामा लगाइएका													
८	तालिम वा शैक्षिक कार्यक्रममा संलग्न गराइएका													
९	अन्य													
	कुल जम्मा													

दिशान्तर गर्ने अधिकारीको,

दस्तखतः

कार्यालयको छाप

नाम थरः

पदः

कार्यालयः